

Key words: table tennis, tactical thinking player.

УДК 373.21 (09)

Канарова О.В.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕОРЕТИЧНИХ ОСНОВ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ

Постановка проблеми. На сучасному етапі в Україні науковці, вчителі та вихователі перебувають у пошуках духовних ідеалів та орієнтирів у вихованні підростаючого покоління, оскільки в цьому – запорука розвитку суспільства.

Ідеї формування духовно-моральних цінностей дітей є досить актуальними, і чи не найбільшу вагу вони набувають для реформування галузі дошкільної освіти. Українське дошкільництво потребує не тільки збагачення навчально-пізнавального змісту, а й суттєвого вдосконалення виховних програм і методик духовно-морального спрямування. В наш час дуже особливо гострим є заклик про формування національної свідомості особистості, виховання громадянина із міцними духовно-моральними основами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дисертаційні дослідження щодо проблеми дослідження стосуються історико-філософського та історико-педагогічного напрямків щодо духовно-символічного аспекту філософської культури Київської Русі (О. Гудзенко-Александрук); проблеми людини в творах Кирила Туровського в контексті антропологічних ідей східної патристики (О. Вдовіна); проблеми особистості у концептуальному просторі неортодоксальної християнської філософії Середньовіччя (Т. Труш); проблеми людини у контексті релігійно-філософської рефлексії І. Гізеля (Н. Прядко); виховних цінностей у просвітницькій спадщині членів Попівської академії (кінець XVIII – початок XIX століття) (О. Скоробагатська); моральнісного підґрунтя галицької педагогіки 30-х років XX ст. (М.Фляк) тощо, а також публікації авторів (В. Волочая, В. Глускіної, О. Приходько, Ж. Янковської та ін.).

Формулювання цілей статті. Разом із цим, проблема виховання духовно-моральних цінностей дитини у вітчизняній спадщині є недостатньо вивченою. Це актуалізує необхідність огляду літератури та характеристики теоретичних основ дослідження проблеми виховання духовно-моральних цінностей дитини, що є **метою** даної статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті відзначено, що „національне виховання спрямоване на залучення громадян до глибинних пластів національної культури і духовності, формування у дітей та молоді національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань на основі цінностей вітчизняної та світової культури”. Отже, вчителям та вихователям потрібно турбуватися про поступове сходження дитини до духовності змалку, і цей процес має будуватися з урахуванням тих психічних новоутворень, які інтенсивно формуються у дитини дошкільного віку.

Зазначимо, що головною прикметою просування української освітньої системи в цьому напрямку є визнання важливості особистісного та аксіологічного принципів виховання, їх поступове впровадження у навчально-виховний процес. Згідно з Конституцією України (ст. 3) найвищою цінністю є сама людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека. Стратегія національної безпеки України визначає одним із принципів забезпечення національної єдності та захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз у державі, збереження і розвиток духовних і культурних цінностей суспільства. При цьому для досягнення високих соціальних стандартів, згідно із Стратегією національної безпеки України, передбачається реалізація комплексних заходів, серед яких гідне місце займає захист вітчизняної культурної і духовної спадщини, покращання морального здоров'я нації, в тому числі шляхом впровадження дієвих механізмів утвердження сімейних цінностей, запобігання поширенню моральної розбещеності тощо.

У Концепції Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року особлива роль надається виконанню певних завдань дошкільної освіти, а саме: збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини, виховання любові до Батьківщини, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, свідомого ставлення до себе, оточення та навколишнього природного середовища, формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду. Для розв'язання цих питань потрібно критично осмислити здобутки світової (М. Монтесорі, Й. Песталоцці, Ф. Фребель та ін.) та вітчизняної педагогічної спадщини (Л. Толстой, І. Франко, С. Русова, К. Ушинський та ін.), теорію та практику у вихованні духовно-моральних цінностей дитини тощо. Адже саме сьогодні розкриваються нові грані педагогічних здобутків щодо формування цінностей особистості, можливості застосування ідей вітчизняних педагогів, що опікувалися духовно-моральним вихованням дитини.

Протягом багатьох століть і на території сучасної Європи, а також на території нашої вітчизни різні народи і нації мали змістовну християнську культуру, систему християнського виховання, що відповідала їх моральності, суспільним і духовним потребам. Зрештою, йдеться про духовно-моральні ціннісні орієнтири, які ведуть людину до вищих ступенів розвитку шляхом пізнання істини, любові, добра, краси. Саме ці цінності, що становили систему виховних ідей та ідеалів, які сформувало людство впродовж своєї історії, а також ті духовно-моральні цінності, вихованню яких сприяли вихователі і вчителі, є фундаментальними у розвитку дитини. Отже, одним із першочергових завдань оновлення системи виховання дітей є вивчення позитивного досвіду минулих поколінь та його врахування у визначенні сучасних навчально-виховних орієнтирів.

Використання елементів духовно-морального спрямування у вихованні дітей мають на меті формування специфічних компетентностей у різних сферах життєдіяльності, що визначені у Базовому компоненті дошкільної освіти як

„Природа”, „Культура”, „Люди”, „Я сам”. З метою формування у дітей високоморальних якостей, духовних орієнтирів, вбачається необхідним аналіз основних форм, методів та засобів, що склалися у системі духовно-моральної освіти минулого, складовою яких є традиційні для нашої вітчизни цінності християнської культури.

Вивчення теми реалізації виховного потенціалу традиційних духовно-моральних цінностей в освітньому процесі у історичному, філософському, педагогічному та інших напрямках свідчать про відсутність єдиного підходу до проблеми. Однак різні погляди на проблему виховання духовно-моральних цінностей зазвичай не суперечать одне одному, а взаємодоповнюють і дають змогу розглядати її з різних позицій.

Філософському осмисленню християнських цінностей як найвищих духовно-моральних цінностей присвятили свої твори Б. Грінченко, М. Коцюбинський, П. Куліш, С. Сірополко, Г. Сковорода, Леся Українка, І. Франко та інші. На значний виховний потенціал духовно-моральних цінностей для гармонійного розвитку дитини вказували у своїх працях відомі діячі і педагоги минулого, серед яких – Г. Ващенко, Л. Корній, О. Мишанич, І. Огієнко, С. Русова, Л. Софронова, Д. Тихомиров, К. Ушинський, П. Юркевич та ін.

Теоретико-методичні засади виховання духовно-моральних цінностей з використанням традиційних християнських цінностей закладено у дослідженнях сучасних українських науковців: І. Беха, О. Вишневецького, В. Карагодіна, Б. Степанишина, Т. Тхоржевської, Г. Шевченко та інших.

Проблема визначення духовно-моральних цінностей залишається актуальною і в сучасній науковій зарубіжній літературі у зв'язку зі зміною ставлення до духовності та душевних станів дитини в сучасній постіндустріальній культурі. Процеси трансформації духовно-моральних цінностей розглядаються у роботах З. Баумана, У. Бека, Дж. Гелбрейта, П. Дракера, Р. Дарендорфа, Д. Мацумото, О. Тофлера, Ф. Фукуями та ін.

У наш час все більше вчених в Україні схиляються до думки, що саме традиційні християнські цінності є тим орієнтиром у вихованні дитини, що допоможе сучасній Україні вийти з кризи духовності. Серед дослідників цього питання можна назвати А. Богуш, А. Вихруща, Л. Генік, О. Гурову, А. Корецьку, Л. Лавриченко, Л. Москальову, Г. Сагач, М. Чепіль та інших.

Основоположними для виховання духовно-моральних цінностей дитини вважаємо „Концептуальні засади формування духовності особистості на основі християнських цінностей” (О. Сухомлинська), де існує положення про те, що християнські цінності розкриваються у духовному світі дитини завдяки виховному впливу на її почуття та емоції.

Аналіз теми дослідження надав можливість усвідомити, що однією з головних моделей, які визначали процес виховання духовно-моральних цінностей в Україні кінця XIX – початку XX століть, є система, яку можна позначити як „єдність педагогіки і християнства”, у якій „педагогіка” виступає як система знань про навчання, виховання і систему освіти, а „християнство” – як зміст, який шукає своє висвітлення для усвідомлення себе. Це передбачає

включення до історії вітчизняної педагогічної спадщини цілого ряду мислителів, які раніше відносились до православних богословів (С. Булгаков, М. Бердяєв, М. Лоський та інших), а також богословів Київської академії (П. Юркевича, О. Гілярова, Г. Челпанова, П. Ліницького та інших).

Розгляд історико-філософських та психолого-педагогічних джерел дозволяє констатувати, що більшість досліджень, які стосуються вітчизняної спадщини щодо виховання духовно-моральних цінностей дитини у кінці ХІХ – початку ХХ століть є недостатньо вивченими та не піддавалися науковому аналізу. Цей період є одним із найцікавіших і найскладніших періодів не лише у педагогічній науці, а й у суспільному житті. Він позначається втратою духовних орієнтирів, зневір'ям у духовно-моральні ідеали. Із одного боку, нижня хронологічна межа зумовлена виникненням нових концепцій у вихованні вільної особистості, запровадженням експериментальної педагогіки, із іншого боку, верхня хронологічна межа зумовлена процесами, детермінованими рядом чинників як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. Це такі процеси, як перша світова війна і Жовтнева революція, поширення у суспільстві марксистських та немарксистських ідей, боротьба за українську державність, внутрішні процеси в радянській Україні, розбудова нового політичного режиму у рамках революційної педагогіки, в умовах якої актуалізація ідей духовно-морального виховання на засадах християнських цінностей виявилася неможливою тощо.

Вважаємо, що сьогодні ми наближаємось до розробки цілісної, впорядкованої системи духовно-морального виховання, вироблення перспективних освітніх технологій розвитку дитини в гармонійному поєднанні вітчизняних та світових духовних набутоків. Розуміємо, що у такій системі потрібно використовувати традиційні й новаторські форми, методи, прийоми виховання, удосконалюючи й об'єднуючи їх в єдине ціле.

Висновки. Українська педагогічна думка за останні роки зробила багато для осмислення та відкриття новітніх перспектив і шляхів виховання духовно-моральних цінностей у освітньому процесі для такої особистості, яка є адекватною змінам життя у нашій державі. Однак якщо говорити про цілісні дослідження і здобутки вітчизняної педагогічної спадщини щодо виховання духовно-моральних цінностей дитини, то ця проблема ставилася і розглядалася лише побіжно. Перспективою дослідження є аналіз вітчизняної літератури щодо з'ясування методологічних основ проблеми духовно-морального виховання дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гурова О. Проблема духовності в християнських конфесіях / О. Гурова // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 1998. – № 4. – С. 83-92.
2. Данілейко С. Поліпшення якості навчальної літератури з християнської етики як чинник формування соціальної компетентності молодших школярів / С. Данілейко // Наукові записки. – Серія: Педагогічні науки. – Вип.88. – С. 71-75.

3. Національна доктрина розвитку освіти. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу
http://www.upk.org.ua/load/zakonodatelnye_akty/nacionalna_doktrina.
4. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 1721-р. – [Електронний ресурс]. Режим доступу
http://www.upk.org.ua/load/zakonodatelnye_akty/koncepcija_derzhavnoji.
5. Сухомлинська О.В. Концептуальні засади формування духовності особистості на основі християнських моральних цінностей / О.В.Сухомлинська // Шлях освіти. – 2002. – №4. – С. 13-18.

АНОТАЦІЯ

Канарова О.В. Огляд літератури та характеристика теоретичних основ дослідження проблеми духовно-морального виховання дитини. У статті представлено огляд сучасної літератури та схарактеризовано теоретичні основи проблеми виховання духовно-моральних цінностей дитини у вітчизняній педагогічній спадщині. Автор розкриває основні питання у сучасній літературі, що пов'язані із духовно-моральним вихованням дитини.

Ключові слова: виховання, духовно-моральні цінності, дитина.

АННОТАЦИЯ

Канарова О.В. Обзор литературы и характеристика теоретических основ исследования проблемы духовно-нравственного воспитания ребенка. В статье представлен обзор современной литературы и охарактеризованы теоретические основы проблемы воспитания духовно-нравственных ценностей детей в отечественном педагогическом наследии. Автор раскрывает основные вопросы в современной литературе, связанные с духовно-нравственным воспитанием ребенка.

Ключевые слова: воспитание, духовно-моральные ценности, ребенок.

SUMMARY

Kanarova O. Literature review and description of the theoretical foundations of research on spiritual and moral upbringing of the child. An overview of modern literature and characterized theoretical basis for the education of spiritual and moral values in national dityny pedagogical heritage. The author reveals the key issues in contemporary literature associated with spiritual and moral education of the child.

Key words: education, moral and spiritual values, child.

УДК37.017.924(091),,195/198”

Костєва Ю.І.

ГУМАНІСТИЧНІ ЦІННОСТІ У ДОСЛІДЖЕННЯХ ВІТЧИЗНЯНИХ УЧЕНИХ (50-80-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ)

Постановка проблеми. Сучасний період розвитку суспільства визначається деякими вченими як „аксіологічна революція” чи періодом